

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Θεωνάς Α' ο από ηγουμένων μητροπολίτης
Θεσσαλονίκης

Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

doi: [10.12681/makedonika.1009](https://doi.org/10.12681/makedonika.1009)

Copyright © 2015, Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γλαβίνας Α. Α. (1972). Θεωνάς Α' ο από ηγουμένων μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. *Μακεδονικά*, 12, 270-282.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1009>

ΘΕΩΝΑΣ Α'
Ο ΑΠΟ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ὁ ἅγιος Θεωνᾶς «τίνα μὲν εἶχε πατρίδα ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τίνας γονεῖς, ἢ μὲ ποῖον τρόπον ἐγένετο Ἀρχιερεὺς τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπὸ ἱστορίαν ἔγγραφον ἢ παράδοσιν τίνα, δὲν ἐμάθομεν. Ἡ διότι ὁ Ἅγιος δὲν ἐφανέρωσεν εἰς οὐδένα τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων του, καθὼς τὸ ἀπέκρυψαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Ἀγίων ἐπειδὴ ἐμίσησαν ὀλοσχερῶς ὅλα τὰ γῆινα πράγματα... Ἡ διότι ὁ πανδαμάτωρ χρόνος, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ, οὕτως ἠφάνισε καὶ τὰ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀγίου ὑπομνήματα καὶ διηγήσεις: τόσα δὲ μόνον ἤξεύρομεν περὶ αὐτοῦ, ὅσα ἀναφέρει ὁ βίος τοῦ Ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ νέου¹, τοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τοῦ Ἀθω ἀκμάσαντος ἄνωθεν τῆς τῶν Ἰβήρων Μονῆς, ὅπου τώρα εἶναι ἡ σκήτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου»². Παράδοσίς τις ἐν Μυτιλήνῃ θέλει τὸν Θεωνᾶν Μυτιληναῖον³, δι' ὃ καὶ οἱ νεώτεροι ἐρευνῆται τὸν ἀποκαλοῦν Λέσβιον, εἴτε διότι κατήγετο ἐκ τῆς νήσου Λέσβου, εἴτε διότι παρέμεινεν ἐν αὐτῇ ὡς πνευματικός⁴. Ἀπήχησιν

---

1. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ἈΓΙΟΡΕΪΤΟΥ, Νέον Μαρτυρολόγιον ἦτοι μαρτύρια τῶν νεοφανῶν μαρτύρων τῶν μετὰ τὴν ἁλώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους μαρτυρησάντων. Συναχθέντα ἐκ διαφόρων Συγγραφέων καὶ μετ' ἐπιμελείας πλείστης διορθωθέντα ἐν οἷς καὶ ἱκαναὶ ἀκολουθίαι προστεθήσαν, Ἀθῆναι 1961³, σ. 38α-44β.

2. ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΜΑΤΘΑΪΟΥ, Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1960, τ. Δ', Μὴν Ἀπρίλιος, σ. 81. Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ Νέον Ἐκλόγιον περιέχον βίους ἀξιολόγους διαφόρων ἁγίων, Ἐν οἷς προσετέθη ἤδη καὶ ὁ βίος τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεωνᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλα ψυχοφελῆ διηγήματα ἐκλεχθέν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων βιβλίων, εἰς ἀπλὴν τε φράσιν μεταγλωττισθέν, καὶ διὰ φιλοχρίστου τινὸς χριστιανοῦ τὸ πρῶτον ἐκδοθέν, δευτέρα ἐκδοσις ὑπὸ Ἀββακοῦμ ἱεροδιακόνου καὶ Ἀνθίμου μοναχοῦ τῶν ἁγιορειτῶν καὶ ἀδείᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ῥωξ', 1863, σ. 383α-386β.

3. ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τὴν ἐν Χαλκιδικῇ, ΒΖ, τ. 7 (1898), σ. 62. Ἐν Μυτιλήνῃ δέικνυται δῆθεν καὶ οἰκία τοῦ κοσμικοῦ Θεωνᾶ μετὰ 25 ἐλαϊοδένδρων, σ. 65.

4. ΠΕΡΙΚΛ. Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΟΥ, Θεσσαλονικέων μητροπολίται ἀπὸ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ ἡγουμένου μέχρι Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλου (1520-1578), ΒΖ, τ. 12 (1903), σ. 131. ΔΙΟΝ. ΔΑΚΟΥΡΑ, Θεωνᾶς. Ὁ Λέσβιος. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τ. 6, στ. 502.

τῆς παραδόσεως ταύτης εὐρίσκομεν ἐν τῇ Λεσβιάδι τοῦ Σταυράκη Ἀναγνώστου, ἐνθα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς. «Ἱερεὺς τις ἐνάρετος καὶ εὐλαβὴς καθ' ὑπερβολὴν ἐκ τοῦ ἔξω τῆς Θεσσαλονίκης εὐρισκομένου Μοναστηρίου τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας καταγόμενος, Θεωνᾶς, πρὸ δύο καὶ ἡμισείας, ἥ καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδων, διέτριβεν εἰς Πλομάριον, ἐπαγγελλούμενος τὸν Πνευματικὸν καὶ ταξιδιώτην· τοῦτον (ὅστις εἶναι σήμερον ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς) ἐσυκοφάντησαν ἐπὶ μοιχείᾳ τινὲς ἐκ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν Πλομαριωτῶν· ὁ δὲ εὐλαβὴς καὶ θεοφοβούμενος οὗτος ἀνὴρ, μετὰ τὴν θείαν Μυσταγωγίαν, ἐπεκαλέσθη τὴν θείαν δίκην κατὰ τῶν κατηγόρων του· καὶ ἐξαίφνης ἐκείθεν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Μοναστήριόν του· ὅπου καὶ ἐναρέτως μέχρι τέλους διαβιώσας ἀπέθανε καὶ ὁ τάφος του ἐκεῖ σώζεται σήμερον, σεβόμενος ὡς ὁ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ ὁ τάφος»¹. Ταῦτα πάντως ἀποτελοῦν προφορικὴν παράδοσιν, μὴ δυναμένην νὰ διακριβωθῇ, ἥτις, ἄγνωστον πόθεν ἔλκουσα τὴν ἀρχὴν, ἐσώζετο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας².

Ἐξ ὧσων ἡμῖν εἶναι γνωστά, ὁ Θεωνᾶς πρέπει νὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ 15ου αἰῶνος. Εἶναι ὅλως ὑποθετικὴ καὶ οὐδαμοῦ στηρίζεται ἡ γνώμη τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Διονυσίου (ἀποθανόντος Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης), ὅτι ὁ Θεωνᾶς, τὸν ὁποῖον ταυτίζει μετὰ τοῦ ἐτέρου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Θεωνᾶ (1560-1565), τοῦ ἀπὸ Παροναξίας, ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1495³.

Ὁ ἅγιος Θεωνᾶς, μεταβὰς εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἡσκήτευσεν κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος⁴, ἐνθα ἦτο ἐφημέριος⁵. Ἐπειδὴ ὁμως ἡγάπα τὴν ἡσυχαστὴν ζωὴν περισσότερο τῆς κοινοβιακῆς, μετέβαινε πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου, ὅστις ἐμόναζεν ἄνωθεν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, εἰς τὸ μονῆριον τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τὸ ὁποῖον ἀνεκαίνισεν, καὶ ὅστις ἦτο περιβόητος μεταξὺ ὅλων τῶν πατέρων τοῦ Ὁρους διὰ τὰς

1. Σταυρ. Ἀναγνώστου, Ἡ Λεσβιάς ὥδῃ ἡ ἱστορικὸν ἐγκώμιον τῆς νήσου Λέσβου, Σμύρνη 1850, σ. 139-140, παρὰ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 62, ὑποσ. 1.

2. Βασ. Π. Στοιγιάννου, Ἑλληνες λόγιοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Ὅσιος Θεωνᾶς Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 54 (1971), σ. 257.

3. Μητρ. Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονυσίου, Ἡ Ἀγία Ἀναστασία ἡ Φαρμακολύτρια καὶ ἡ ὁμῶνυμος ἱερὰ μονή. Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Β' κτίτωρ τῆς ἱερᾶς μονῆς. Τὸ ἅγιον λείψανον αὐτοῦ. Τὰ σύγχρονα θαύματα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1950, σ. 24.

4. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40β. Βικτωρος Μαθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81.

5. Κωνστ. Χρ. Δουκάκη, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, τ. 8, Μην' Ἀπρίλιος, Ἀθῆναι 1962², σ. 48.

μυστικάς ἀποκαλύψεις καὶ τὰ οὐράνια χαρίσματα, τὰ ὅποια ἤξιώθη παρὰ τοῦ Θεοῦ¹. Ὅτε ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Σκήτην ταύτην καὶ μετέβη μετὰ τῶν ἐξ μαθητῶν του εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ Ἄθω, τὸν ἠκούσθησε καὶ ὁ ὀρεγόμενος περισσότερον ἡσυχίαν Θεωνᾶς. Καὶ ἐνταῦθα ὁ ἅγιος Ἰάκωβος δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ. Παραλαβὼν τοὺς μαθητάς του, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω διὰ νὰ προσευχηθῇ καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλονύκτιον δέησιν, δι' ὅπτασι τῶν ἐνισχυόμενος, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ πλέον εὐθύς τοῦ Ἁγίου Ὅρους. Ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν, μετέβη μετὰ τῶν μαθητῶν του εἰς κάστρον ὀνομαζόμενον Πέτρα, τοῦ ὁποίου προεῖπε τὴν μετὰ τρεῖς ἡμέρας γενομένην πυρκαϊάν. Ἐκεῖθεν μετέβησαν διὰ τῶν Μετεώρων, ἔνθα ὁ Ἰάκωβος διώρθωσε τοὺς ἐκεῖ μοναχοὺς, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Τρεβεκίστᾳ² ἢ Δερβεκίστᾳ, κειμένον οὐχὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς δέχονται οἱ Σάθας³, Legrand⁴, Petit⁵, Κάρδαρης⁶ καὶ Vlachos⁷, ἀλλ' ἐν σπηλαίῳ παρὰ τὸν Εὐήνον, φέροντι εἰσέτι τὸ ὄνομα «Ἀσκηταριὸν» καὶ ἀπέχουσιν μίαν ὥραν ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου Δερβέκιστα (νῦν Ἀνάληψις) τοῦ τέως δήμου Παμφίας τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίδος τοῦ νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας⁸.

Ἡ ἐν Δερβεκίστᾳ παραμονὴ τοῦ Ἰακώβου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, συνετέλεσεν ὅλως ἐπωφελῶς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τῶν χριστιανῶν τῆς περιοχῆς, διὰ τῆς διδαχῆς καὶ τῶν θαυμάτων, ἅτινα ἐτέλει ὁ ἅγιος⁹. Τὸν ἅγιον Θεωνᾶν, ἔχων πιστότερον καὶ γνησιώτερον μαθητὴν ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀρχιερεᾶ τῆς Ἀρτης Ἀκάκιον

1. Βίκτωρ Μανθαιίου, Ὁ Μέγας Συνξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 38β.

2. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 39β-40α. Πρβλ. καὶ Βίκτωρ Μανθαιίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 81.

3. Κωνστ. Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐθνεγερσίας (1453-1821), Ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 211.

4. Émile Legrand, Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en Grec par des Grecs au XVe et XVIe siècles, t. 1er, Paris 1885 (Bruxelles 1963), σ. 313.

5. L. Petit, Les évêques de Thessalonique, «Échos d'Orient», t. 5 (1901-1902), σ. 151 β.

6. Ἀρχ. Παρθενίου Κάρδαρη, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Βίος, πολιτεία καὶ ἀκολουθία αὐτοῦ. Ὁ Ἅγιος Ἰωσήφ ὁ ἐκ Κρήτης. Βίος, πολιτεία καὶ ἀκολουθία αὐτοῦ, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1947, σ. 9.

7. Theod. N. Vlachos, Die Geschichte der byzantinischen Stadt Melnikon, Thessaloniki 1969, σ. 84.

8. Δ. (Αμπαδαρίου), Δερβέκιστα, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Παύλου Δρανδάκη», τ. 9, σ. 48γ. Πρβλ. Πάνου Βασιλείου, Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Μητρόπολις, Ὁρθοεσκειτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα», τ. 1, στ. 1128. Βασ. Π. Στοιγιάννου, Ὁσιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 257.

9. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 40α.

καὶ τοῦ ἔφερε ἐνταλτήριον γράμμα, διὰ νὰ ἐξομολογῇ τοὺς εἰς αὐτὸν ἐρχομένους χριστιανούς¹. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἐτέλει θαύματα «ὁ Ἀρ-
της Ἀρχιερεὺς Ἀκάκιος, παρανομίας ποιῶν, καὶ φοβούμενος, μήπως φα-
νερωθοῦν αὐταὶ ἀπὸ τὸν ἅγιον, ἅμα δὲ καὶ διαφθαρεῖς τὸν νοῦν ἀπὸ κάποιους
ψευδομοναχοὺς, ὅπου ἐφθόνουν τὸν ὅσιον, ἐπῆγε (φεῦ) ὁ ἄθλιος, καὶ ἐπρό-
δωσε τὸν Ἅγιον εἰς τοὺς ἐξουσιαστάς τοῦ τόπου διαβαλὼν αὐτὸν ὅτι συνά-
ζει πλῆθος διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης, καὶ δὲν ἡξεύρει τί θέλει νὰ κάμῃ»².
Ἡ καταγγελία αὐτῆ τοῦ Ἀκακίου, εἰς βάρος τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἐμηνύθη
εἰς τὸν Μπέην τῶν Τρικάλων, ὅστις ἀπέστειλε δεκαοκτὼ στρατιώτας αὐτοῦ,
νὰ συλλάβουν τὸν ἅγιον καὶ νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὰ Τρίκαλα. Ἐνθὺ δὲ οἱ
ἄλλοι μαθηταὶ τοῦ Ἰακώβου, μικροψυχήσαντες, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν μονὴν
τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Δερβεκίστα, ὁ Θεωνᾶς καὶ ἕτερός τις μαθητής,
ὁ Μαρκιανός, μὴ δειλιάσαντες, ἔμειναν συντροφεύοντες τὸν ἀγαπητὸν διδά-
σκαλὸν τῶν. Ὁ Μπέης τῶν Τρικάλων ἔβαλε τὸν Ἰάκωβον τεσσαράκοντα
ἡμέρας εἰς τὴν φυλακὴν, «ἕως οὗ ἔλθῃ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπόφασις». Ἡ-
μέραν τινὰ οἱ δύο πιστοὶ μαθηταὶ του, Θεωνᾶς καὶ Μαρκιανός, ἠρώτησαν
τὸν ἐν φυλακῇ εὐρισκόμενον μετὰ τοῦ διακόνου Ἰακώβου καὶ τοῦ Διονυσίου,
περὶ τῆς τύχης τῆς μονῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀδελφῶν, μετὰ τὸν θάνατόν του.
Ὁ Ἰάκωβος τότε προεφίτευσε τὴν ἀποχώρησίν των ἐκ τῆς μονῆς καὶ τὴν
ἐπανασυγκέντρωσιν αὐτῶν εἰς τινὰ μονὴν παρὰ τὴν Θεσσαλονικίην³, «ἐγρα-
ψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν ὁ ὅσιος ἐκ τῆς φυλακῆς πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ὅπου εὐ-
ρίσκοντο εἰς τὸ ἐν Τρεβέκιστᾳ Μοναστήριον, συμβουλευτικὴν τῶν πρεπόν-
των, δι' ἧς ἀπεκατέστησεν εἰς αὐτοὺς Ἡγούμενον τὸν Παπᾶ Θεωνᾶν, πα-
ραγγείλας εἰς αὐτοὺς νὰ τὸν ὑποτάσσωνται, ὡσάν καὶ αὐτὸν καὶ νὰ τοὺς
τελέσουν μετὰ τὸν θάνατον τὸν σαρανταλείτουργόν τους»⁴.

Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, ὁ διάκονος Ἰάκωβος καὶ ὁ μοναχὸς Διονύσιος, ὡδη-
γήθησαν πρὸς τὸν Βασιλέα, τῇ διαταγῇ τοῦ ὁποίου ἐβασανίσθησαν σκλη-
ρῶς ἐπὶ δέκα ἐπτὰ ἡμέρας, τέλος δὲ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὑποστάς τὸν δι' ἀγχό-
νης θάνατον, παρέδωκε τὸ πνεῦμα, τὴν 1ην Νοεμβρίου τοῦ 1520. Τὰ λείψανα
τῶν τριῶν Μαρτύρων ἡγοράσθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, μετεφέρθησαν τρία
μίλια ἔξω τῆς πατρίδος των, εἰς τὸ παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν Ἀλβανιτοχώ-
ριον, καὶ ἐναπετέθησαν εἰς τρία χωριστὰ μνημεῖα⁵.

1. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.α., σ. 81.

2. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.α., σ. 40α.

3. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.α., σ. 40β. Β. ἱ-
κτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.α., σ. 81-82.

4. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.α., σ. 40β-41α.
Πρβλ. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.α., σ. 83.

5. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.α., σ. 40α-42β.

Ἐκ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ θανάτου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἐγένετο ἡγούμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Δερβεκίστα τὸ ἔτος 1520¹.

Συμφώνως πρὸς τὴν προφητείαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, μετὰ τὸν θάνατόν του, οἱ ἐν Δερβεκίστα μοναχοί, ἐγκαταλείψαντες τὴν μονὴν, μετέβησαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, εἰς τὴν μονὴν τῆς Σίμωνος πέτρας². Ἐνταῦθα εὕρισκόμενος καὶ ὁ ἅγιος Θεωνᾶς, ἐπληροφορήθη μετὰ τῶν λοιπῶν μαθητῶν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, παρὰ τινος Ἀρτηνοῦ ἱερέως, Νικολάου, ὅτι τὰ λείψανα τῶν τριῶν ἁγίων ἦσαν ἐνταφιασμένα πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τότε ἐστάλησάν τινες, ἥνοιξαν τοὺς τάφους αὐτῶν, ἔλαβον τὰ λείψανα καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος³.

Μετ' οὐ πολὺ «οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀγίου καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων, καὶ μᾶλλον διὰ τὴν προφητείαν τοῦ Ἀγίου ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Σιμονόπετραν»⁴ καὶ λαβόντες τὰ λείψανα, ἤλθον παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Εὐρόντες δὲ ἐκεῖ τὸ Μοναστήριον τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας⁵ ἢ Φαρμακευτρίας, ὡς ἀναφέρει ὁ Σάθας⁶, «τὸ ὅποιον ἦτο τότε Μονὸδριον μικρότατον, παλαιότατον καὶ σεσαθρωμένον, ἀνοικοδόμησαν ἐκ βάθρων καὶ ἱκανὰ κελλία ἔκτισαν διὰ τοὺς ἀδελφούς, χάριτι δὲ Χριστοῦ συνήχθη-

1. Νικοδῆμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 38. Ὁ Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, Ἰάκωβος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια», τ. 6, στ. 639, ἀναφέρει τὸ ἔτος 1519.

2. Νικοδῆμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 43α. Βίκτωρος Μαθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 82.

3. Βίκτωρος Μαθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 82. Ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 42β-43α, ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐξ Ἀρτης καταγόμενος ἱερεὺς Νικόλαος, μεταβάς πρὸς συνάντησιν τοῦ κατοικοῦντος εἰς τὸν Δούναβιν ἀδελφοῦ του, εὔρε τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων τμήματα καθὼς καὶ τὴν κάραν τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου, μετέφερον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰακώβου, οἵτινες ἔστειλαν τὸν μοναχὸν Θεόφιλον καὶ ἔφερε τὰ ἐπίλοιπα λείψανα τοῦ ὁσίου καὶ τῶν μαθητῶν του.

4. Νικοδῆμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἔ.ἀ., σ. 43.

5. Περὶ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας πρβλ. Ἀρχιμ. Ἀποστόλου Δημέλη, Ὁ βίος καὶ τὸ μαρτύριον Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Βίος — παρακλητικὸς κανὼν — Ἱστορία τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἀγίας Ἀναστασίας — Ἱερὰ ἀκολουθία, Ἀθῆναι 1969. Ἰω. Σπ. Ράμφου, Ἡ Ἀγία Ἀναστασία καὶ Φαρμακολύτρια, «Ἐκκλησία», τ. 26 (1949), σ. 27 κ.ἐ. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀναστασία. Ἡ Φαρμακολύτρια, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια», τ. 2, στ. 565-567. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιᾶδου, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ τῶν Βλατέων ἀποκειμένων κωδίκων, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» τ. 2 (1918), σ. 102, 225 καὶ 441 (χειρόγραφος παράδοσις τοῦ βίου καὶ τοῦ μαρτύριου τῆς Ἀγίας).

6. Κωνστ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη ἢ συλλογὴ ἀνεκδότων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τ. Γ', Ἐν Βενετίᾳ 1872, σ. 568, τ. Ε', Ἐν Βενετίᾳ 1876, σ. νη'.

σαν ἕως ἑκατὸν πεντήκοντα ἀδελφοί, οἵτινες διῆγον κοινοβιακὴν ζωὴν. Εἰς δὲ τὰς οἰκοδομὰς ταύτας καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ἦτο Ἡγούμενος καὶ προσεστὼς ὁ "Ἅγιος Θεωνᾶς"¹, διδάσκων τοὺς ὑπ' αὐτὸν μοναχοὺς².

Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ὁ Θεωνᾶς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μαθηταὶ μετέβησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Τὸ ἔτος 1520 δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔτος ἀνοικοδομήσεως τῆς μονῆς παρὰ τοῦ Θεωνᾶ, ὡς δέχεται ὁ Darrouzès³, διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Θεωνᾶς ἐγένετο ἡγούμενος εἰς τὴν ἐν Δερβεκίστῃ μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τινὰ παράδοσιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Θεωνᾶς παρέμεινεν εἰς τὸ "Ἅγιον" Ὅρος μόνον δύο ἔτη, ὅτε ἐγκατέλειπε τὴν Δερβεκίσταν⁴, τότε ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρέπει νὰ τοποθετηθῇ περὶ τὸ ἔτος 1522. Πάντως τὰ δεδομένα ταῦτα καθιστοῦν σαφές, ὅτι ὁ ἅγιος Θεωνᾶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ ἔτος 1520 καὶ ἐφεξῆς, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους 1525, ὡς προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὁ Ζερλέντης, στηριζόμενος εἰς ἐπισφαλεῖς μαρτυρίας⁵. Οὕτω π.χ. ἡ μαρτυρία τοῦ Βελουδου, καθ' ἣν ὁ Θεωνᾶς ἦτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τὸ 1520⁶, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ Ζερλέντης⁷, δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ σοβαρῶς, καθ' ὅτι γνωρίζομεν ὅτι τὸ 1520 ὁ Θεωνᾶς ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Δερβεκίσταν. Ἐπίσης ὁ Βελουδός εἰς οὐδεμίαν πηγὴν παραπέμπει, ἐξ ἧς θὰ ἡδυνάμεθα νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς ἀπιθάνου ὄντως ταύτης πληροφορίας. Ἡ δευτέρα μαρτυρία, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται ὁ Ζερλέντης, προέρχεται ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ, ἐνθα ἀναφέρεται ρητῶς: «Ἐξῆ δὲ ὁ "Ἅγιος Θεωνᾶς εἰς τὸ χίλιστον πεντακοσιοστὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ»⁸. Κατὰ

1. Βικτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἑ.ἀ., σ. 82. Πρβλ. καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἑ.ἀ., σ. 43β.

2. Νικ. Π. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφὴ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 47 καὶ 49.

3. Jean Darrouzès, Les manuscrits du monastère Sainte-Anastasia Pharmacolytria de Chalcidique, (Revue des Études Byzantines), τ. 12 (1954), σ. 45.

4. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἑ.ἀ., σ. 132.

5. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἑ.ἀ., σ. 132-133. Τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων καὶ Μακάριος ὁ Ζακύνθιος ἀρχιεπίσκοποι Θεσσαλονικέων, ΒΖ, τ. 14 (1905), σ. 254-255.

6. Ἰωάννου Βελουδου, Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ. Ἱστορικὸν ὑπόμνημα, ἐκδόσις δευτέρα. Ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, Βενετία 1893, σ. 198.

7. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἑ.ἀ., σ. 132. Τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἑ.ἀ., σ. 254.

8. Βικτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἑ.ἀ., σ. 83. Πρβλ. Νικ. ὁδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Νέον Μαρτυρολόγιον, ἑ.ἀ., σ. 43β.

τὸν Ζερλέντην, ἐνταῦθα μαρτυρεῖται ὁ θάνατος τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ¹. Ἐκ τῶν συμφραζομένων ὁμοῦ καὶ μόνον καθίσταται σαφές, ὅτι ὁ ἅγιος Θεωνᾶς δὲν ἀπέθανε τὸ 1525, ἀλλ' ὅτι ἤτο ἤδη ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας², ἡ δὲ συνέχεια τοῦ κειμένου τοῦ βίου παρουσιάζει τὸν Θεωνᾶν ζῶντα. «Ἀφ' οὗ δὲ ἑσπερέωσε καλῶς τοῦτο τὸ κοινόβιον, καὶ κατὰ τὸν τύπον καὶ κατὰ τὰ ἀσκητικά τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἐρρυθμίσε καὶ ἐκανόνισε τοὺς μαθητάς του νὰ πολιτεύονται, ἔκτισε τὸ ἀσκητήριον καὶ ἀναχωρῶν ἀπὸ τὸ Μοναστήριον κατὰ καιροῦς, ἡσύχαζεν ἐκεῖ μόνος, μόνῳ τῷ Θεῷ προσευχόμενος· καὶ πάλιν μετέβαινε πρὸς τοὺς μαθητάς του, παρηγορῶν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος»³.

Ἐπὶ πλέον, ἕκ τινος βραχέος σημειώματος ἐν χειρογράφῳ τεύχει τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, καθίσταται δηλόν, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἤτο ἡγούμενος τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1523. Τὸ σημεῖωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε καὶ ὁ Ζερλέντης, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «...Κάλλιστος ἀμόνα[χος]. Ἐτους ζλα'. (7031-5508=1523) μηνὶ εἰανουάρῳ εἰγουμένο[υ] Θεονα του πάνη. ἐν τε ἁγία ἀναστασια ἐν το ειερό κηνοβήο...»⁴.

Καὶ ἄλλοι ὁμοῦ λόγοι συνηγοροῦν εἰς τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ Θεωνᾶς, ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, δὲν ἤτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ζερλέντης τοποθετεῖ τὴν Ἀρχιερατείαν του. Ἐπὶ πλακὸς ἐντετειχισμένης ἁνωθεν τῆς πύλης τοῦ πύργου, τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ ἐν Κριτζιανᾷ τῆς Ἐπανομῆς μετόχιον τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, ἀναγέγλυπται διὰ κεφαλαίων γραμμάτων, ποικιλώτατα συμπλεγμένων, ἐπιγραφὴ τοῦ Θεωνᾶ, τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1529, ἡγουμένου τότε τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας⁵. Νεώτερος ἐκδότης τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς, δέχεται, διορθῶν τὸν πρῶτον ἐκδότην Παπαγεωργίου, ὅτι ἡ σωστὴ χρονολογία αὐτῆς εἶναι τὸ ἔτος 1530

1. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.α., σ. 133. Τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἔ.α., σ. 254.

2. Δὲν εἶναι ὀρθόν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγένετο ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ. Τὸ ἔτος τοῦτο πάντως δέχονται ὁ Μητροπ. Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονύσιος, Ἡ Ἀγία Ἀναστασία, ἔ.α., σ. 10 καὶ 26-28 καὶ ὁ Ἱω. Κ. Κορνάρκης, Ἀναστασίας ἁγίας Μονή, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα», τ. 2, στ. 568.

3. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.α., σ. 83. Ὁ Μ. Ἱω. Γεδεών, Ἰωακείμ μοναχὸς ὁ Ἀναστασιώτης, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἔτος Δ' (1883), σ. 11β, ἀναφέρει ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἐπεσκεύασε τὴν μονὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ὁ αὐτὸς Μ. Ἱω. Γεδεών, Μνεῖα τῶν πρὸ ἡμοῦ. 1800-1863-1913, Ἐν Ἀθήναις 1934, σ. 42, ἀναφέρει, ὅτι ἡ μονὴ ἤρξατο κτιζομένη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1522-1540.

4. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Περί τριῶν ἱεραρχῶν Θεσσαλονίκης φερόντων τὸ ὄνομα Θεωνᾶς, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», τ. 31 (1911), σ. 260β.

5. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.α., σ. 80. Πρβλ. καὶ σ. 43. Ἡ ἐπιγραφὴ σ. 80-81.

καὶ ὄχι τὸ 1529¹. Εἰς ἐκδοτήριον γράμμα τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ, τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1531, ὁ Θεωνᾶς, ὅστις ἀποκαλεῖται «θεοφιλῆς καὶ θεῖος» καὶ εἰς τὸν ὅποιον ὁ Ἰωάσαφ ἀναθέτει τὴν διακυβέρνησιν καταπεπτωκότος μοναστηρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ, τοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἢ τοῦ κυροῦ Ἰωήλ², ἦτο εἰσέτι ἡγούμενος τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας³. Εἰς κώδικά τινα τῆς ἐν Ἀθῶ μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας (Κώδιξ I 40 ἐβδομαδαρία φ. 156), τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1535 μνημονεύεται ὁ Θεωνᾶς ἔτι «παπᾶς»· «ἐν τῷ ζμγ' (1535) ἰνδ. ἡ' ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ α' κἀγὼ Σωσίπατρος μοναχὸς παραγενόμεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας καὶ ἔδωκα εἰς τοὺς προϊσταμένους ἀδελφούς, τὸν τε παπᾶ κύριον Θεωνᾶν τὸν ἡμιόνιον ὃν εἶχον καὶ τετραβάγγελον πάνυ ὥραϊον καὶ Πανθέκτιν ὁμοίως ἦν εἶχον ψάλλειν, Ὁρολόγιον ὀκτάηχον καὶ Ἑβδομαδαρίαν καὶ τὰ ἡθικὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου βιβλίον ὥραϊον»⁴. Ἐκ τούτων λοιπὸν καταφαίνεται ὅτι, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους 1535, ὁ ἡμέτερος Θεωνᾶς, ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, δὲν ἦτο ἄκομῃ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Οὕτω πιστεύομεν, ὅτι δὲν εὐσταθεῖ ἡ προσπάθεια τοῦ Ζερλέντου⁵ νὰ παρουσιάσῃ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1520 καὶ 1542, δύο διάφορα πρόσωπα φέροντα τὸ ὄνομα Θεωνᾶς, ἐνῷ πρόκειται περὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, τὸ ὅποιον ὁπωσδήποτε μέχρι τοῦ 1535 ἦτο ἡγούμενος. Τὸ ἀνακόλουθον τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ζερλέντου, ἀπέδειξεν εὐκρινῶς ὁ Petit⁶, ἐνῷ ἡ εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Petit ἀπάντησις τοῦ Ζερλέντου, ἐβασίσθη ἐκ νέου ἐπὶ τῶν αὐτῶν στοιχείων⁷, τὰ ὁποῖα ἐπεκαλέσθη καὶ ὅτε διὰ πρώτην φοράν ἡσυχολήθῃ μὲ τὸ θέμα αὐτό⁸.

Ἡ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας παραμονὴ τοῦ Θεωνᾶ, ἀνήγαγε ταύτην εἰς περιωπὴν, ἣτις μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνὰ τὸ ὄρος αὐτῆς διεσπαρμένων παρεκκλησιῶν (9 τὸν ἀριθμόν, τῆς ἁγίας Τριάδος, τῶν ἁγίων

1. Θεοχ. Παζαρά, Ἡ κτητορικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ μετοχίου τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας στὰ Κριτζιανᾶ Ἐπανομῆς, «Μακεδονικά», τ. 10 (1970), σ. 150. Δι' ἐτέρας ἐπιγραφὰς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας βλ. Λίνου Πολίτη, Ἐπιγραφὴς Ἀγίας Ἀναστασίας, «Ἑλληνικά», τ. 12 (1952-1953), σ. 379-383.

2. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἑ.ἀ., σ. 62 καὶ 63.

3. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἑ.ἀ., σ. 72. Τὸ ὅλον γράμμα σ. 71-73.

4. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἀγιορειτικῶν κωδικῶν σημειώματα. Α' τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 1 (1917), σ. 618. Jean Dargouzes, Les manuscrits, ἑ.ἀ., σ. 56. Πρβλ. καὶ σ. 48-49.

5. Τὴν ἄποψιν τοῦ Ζερλέντου ἀποδέχεται καὶ ὁ Βασ. Π. Στογιάννος, Ὁσιος Θεωνᾶς, ἑ.ἀ., σ. 260. Πρβλ. καὶ σ. 256.

6. L. Petit, Nouveaux évêques de Thessalonique, «Échos d'Orient», τ. 6 (1903), σ. 295β-296β. Πρβλ. καὶ Jean Dargouzes, Les manuscrits, ἑ.ἀ., σ. 56.

7. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἑ.ἀ., σ. 254-255.

8. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἑ.ἀ., σ. 132-133.

Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης, Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ προφήτου Ἠλίου, οἷς ἔπειτα προσετέθη τὸ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ, πλησίον τῆς σκῆτης αὐτοῦ· δέικνυται ἐν τῇ νοτίᾳ αὐλῇ τῇ ἐντὸς τῆς μονῆς εὐμεγέθους θολωτὸς λουτρῶν, ἐπικείμενος βαθεῖ καὶ εὐρυχώρῳ ὑπογείῳ θαλάμῳ (ἐν ᾧ κρέμονται σταλακτίται), κτίσμα τοῦ Θεωνᾶ, πλησίον δὲ τοῦ ναυδρίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐρείπια θεμελίων τοῦ ὑπὸ Θεωνᾶ ἰδρυθέντος σχολείου τῶν πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον προπαιδευμένων· ἡ παράδοσις λέγει καὶ περὶ νοσοκομείου τοῦ Θεωνᾶ¹.

Πότε ἐγένετο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὁ ἡμέτερος Θεωνᾶς; Εἰδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τὸν Ἰούνιον τοῦ 1535. Ἐκτὸς τούτου μέχρι τοῦ ἔτους 1535 προΐστατο τῆς Θεσσαλονικέων Ἐκκλησίας ὁ Ἰωάσαφ, διότι κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος δαπάνη αὐτοῦ ἀντεγράφη μηνιαῖον τοῦ Ἰανουαρίου². Ἐπομένως ἡ ἀνάρρησις τοῦ Θεωνᾶ, εἰς τὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης, ἐγένετο ὅπωςδήποτε μετὰ τὸ 1535. Ἡ εἰκοσαετής ἀρχιερωσύνη τοῦ Θεωνᾶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1520-1540, ὡς δέχεται ὁ Ἀνθίμος Ἀλεξούδης³, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὅτι εὐσταθεῖ. Τὸν Ἰωάσαφ λοιπὸν διεδέχθη πιθανῶς ὁ Θεωνᾶς⁴ καὶ οὐχὶ τὸν Μακάριον, ὡς δέχονται οἱ Ζερλέντης⁵ καὶ Παπαδόπουλος-Κεραμεύς⁶. Ὁ Μακάριος ἤδη τὸ ἔτος 1537 ὠνόμαζεν ἑαυτὸν πρῶν Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπον⁷ καὶ ἀπέθανε τὴν 12ην Ἀπριλίου τοῦ 1546⁸.

1. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 62.

2. Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἑλληνικῶν κωδίκων, τ. Β', ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας 1900, σ. 244 β. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 135.

3. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδου, Χρονολογικοὶ Κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ Ἀρχιερατευσάντων, κατ' ἐπαρχίας (ἐκ τοῦ Νεολόγου Κ/πόλεως τῆς Τετάρτης 28 Φεβρ. 1890, αὐξ. ἀρ. φυλ. 6188 καὶ ἐξῆς), Πανελλήνιον Λεύκωμα Ἑθνικῆς Ἐκατονταετηρίδος 1821-1921. Ἡ Χρυσὴ Βίβλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τ. Στ'. Ἐκκλησία-Κλῆρος, Ἐν Ἀθήναις 1922, σ. 183.

4. Πρβλ. καὶ L. Petit, Les évêques, ἔ.ἀ., σ. 151α. Τοῦ αὐτοῦ, Nouveaux évêques, ἔ.ἀ., σ. 296α.

5. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 135-136. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Θεωνᾶς ὁ ἀπὸ ἡγουμένων, ἔ.ἀ., σ. 255.

6. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἡ μονὴ Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ΒΖ, τ. 10 (1901), σ. 194.

7. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἡ μονὴ Ἀναστασίας, ἔ.ἀ., σ. 194. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 136.

8. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 136. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, Ἀθήναι 1936, σ. 23. Ὁ Μακάριος ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Κορίνθου τὸ 1507 καὶ ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς Μιχαὴλ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου.

Ἡ πρώτη σαφὴς μαρτυρία, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἦτο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, προέρχεται ἔκ τινος γράμματος αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου μνεῖαν ποιεῖται ὁ Langlois¹. Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ Θεωνᾶς τὸ ἔτος 1539 κατεῖχε ἤδη τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐξ ἄλλου δὲ γράμματος², δι' οὗ δηλοῦται περὶ τῶν προσερχομένων καὶ ἀφιερουσύνων πράγματα τῇ μοναστηρίῳ Μαρίας τῆς ἀεὶ Παρθένου, ὅπως ἀπερχόμενοι αὐτοῦ μὴ ἀντιποιῶνται ταύτων³, καθίσταται σαφές, ὅτι ἐξηκολούθει νὰ προΐσταται τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Μάϊον τοῦ 1541.

Ὡς Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὁ Θεωνᾶς «ἐπρόσθετε νηστείαν ἐπάνω εἰς νηστείαν, ἀγρυπνίαν εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, προσευχὴν εἰς τὴν προσευχὴν, τοῖς πᾶσι πάντα γίνετο, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, μόνον διὰ νὰ κερδίσῃ πάντας τοὺς ἐμπιστευθέντας αὐτῷ Χριστιανοὺς καὶ νὰ φυλάξῃ τὰ ποιμνία του ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν λύκων, ὡς ἀληθινὸς ποιμὴν καὶ τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ μαθητῆς γνησιώτατος»⁴.

Εἰς γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', ἐκδοθέντος τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1542, ὁ Θεωνᾶς μνημονεύεται «ὡς ὁ μακαρίτης πρῶην ἀρχιερεὺς χρηματίσας Θεσσαλονίκης κύριος Θεωνᾶς ἐκεῖνος»⁵. Ἐπομένως ὁ Θεωνᾶς ἐχρημάτισε Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1539 καὶ ἐποίμανε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Θεσσαλονικέων μέχρι τοῦ χρονικοῦ διαστήματος μεταξὺ τοῦ Μαΐου τοῦ 1541 καὶ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1542⁶.

1. V. Langlois, *Le Mont Athos et ses monastères*, Paris 1867, σ. 70.

2. Τὸ γράμμα ἐν Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 73.

3. Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 136.

4. Βίκτωρος Μαθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.ἀ., σ. 84.

5. Τὸ γράμμα ἐν Περικλ. Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικέων μητροπολίται, ἔ.ἀ., σ. 143-144. Περίληψιν τοῦ γράμματος βλ. ἐν Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.ἀ., σ. 74-75. Ὁ Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου, Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Θεωνᾶς ὁ Α' καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ μαρτυρολογικόν, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», τ. 31 (1911), σ. 180β, παρακινήθεις ὑπὸ τινος χειρογράφου τεύχους τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Μαυρουδῆ, ἐπιγεγραμμένου: «Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μιχαὴλ τοῦ νεοστὶ μαρτυρήσαντος ἐν Θεσσαλονικῇ» συγγραφὴν παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Θεσσαλονίκης κυρίου Θεωνᾶ, ἐν ᾧ ἀναφέρεται, ἐν σ. 69 τοῦ τεύχους, ἡ 21η Μαρτίου τοῦ ἔτους 7052 (-5508=1544) ὡς χρόνος μαρτυρίου τοῦ Μιχαὴλ, δέχεται, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἔζη ἔτει 1544 ὡς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Εἶναι προφανές, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Θεωνᾶ ἐξελήφθη ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ Θεοφάνους.

6. Πρβλ. Θεοχάρη Παζαρά, Ἡ κτητορικὴ ἐπιγραφή, ἔ.ἀ., σ. 148. Ὁ Michailis Le Quien, *Oriens christianus in quatuor patriarchatus digestus, tomus secundus*, Parisiis 1740, σ. 62-63, οὐδένα λόγον περὶ τοῦ ἡμετέρου Θεωνᾶ ποιεῖται, εἰ μὴ μόνον περὶ τοῦ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ Παροναξίας. Ὁ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, Ἁγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διοκονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, σ. 203α, ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεωνᾶς ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ περὶ τὸ 1544-5.

Ὡς διοικητήριον τοῦ Μητροπολίτου Θεωνᾶ ἐχρησίμευσεν οἰκία τις κειμένη νοτίως καὶ ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τῶν Ἀσωμάτων (Ἅγιος Γεώργιος-Rotonda) καὶ ἥτις διετῆρει στοιχεῖα βυζαντινῆς κοσμητικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἐνῶ δύο ἑτεरी νοτίως συνεχόμεναι οἰκίαι ἐχρησίμευον ὡς κατοικία αὐτοῦ, ὁ δὲ ναὸς τῶν Ἀσωμάτων ἦτο ὁ μητροπολιτικὸς ναός¹. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἄποσιν ἡμφεσβήτησεν ὁ Θεοχαρίδης², τὸν ὁποῖον ἠκολούθησε καὶ ὁ Λέτσας³. Ὁ Θεοχαρίδης ἐδέχθη, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1525 καὶ ἐξῆς μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἦτο ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἰς τὴν συζητήσιν ἐπανῆλθεν ὁ Βακαλόπουλος καὶ ἐτεκμηρίωσε τὴν ἄποσιν, ὅτι ὁ ναὸς τῶν Ἀσωμάτων ἦτο ἐπὶ Θεωνᾶ ὁ μητροπολιτικὸς ναός⁴.

Τὸ ἱερὸν καὶ σεβασμιον λείψανον τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ, ἀπολέσαν κατὰ τὴν ἔτει 1821 εἰς τὴν νῆσον Σκόπελον καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος (εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἑσφιγμένου) ὑπὸ τῶν μοναχῶν Μητροφάνους καὶ Νικοδήμου μεταφορὰν αὐτοῦ μέγα μέρος τοῦ δέρματος⁵, εὐρίσκεται ἔτι ὁλόκληρον εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἀνακαινιστὴς καὶ ἡγούμενος, «εὐωδίαν ἀναπνέον ἄρρυτον, θαύματα ἐνεργοῦν καὶ ἰάματα παρέχων τοῖς μετὰ πίστεως τῇ σορρῷ αὐτοῦ προσερχομένοις»⁶.

Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς ἐορτάζεται τὴν 4ην Ἀπριλίου⁷, τὴν δὲ μνήμην αὐτοῦ τελοῦν οἱ πατέρες τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας κατὰ τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, «ἀγρυπνίαν ἐπιτελοῦντες καὶ πανήγυριν, ἐν ἣ συνέρχονται οἱ ἀπὸ τὰ πέριξ Χριστιανοί, κατὰ μίμησιν τοῦ τῆς δευτέρας Κυριακῆς ἐορταζομένου Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ ὁποίου οὐχὶ μόνον εἰς τὸν θρόνον ὑπῆρξε διάδοχος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀγιότητα ἐφάμιλλος, ὁ μακάριος Θεωνᾶς»⁸.

Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ἤρχισε νὰ ἐορτάζεται ὡς ἅγιος ὁ Θεωνᾶς. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Ε' (1797-1798), κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 1797, ἀναφερόμενος εἰς τὸν Θεωνᾶν, δὲν ἀποκαλεῖ τοῦτον

1. Ἀ. Βακαλοπούλου, Τρεῖς οἰκοὶ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 19 (1935), σ. 311. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Rotonda) ὡς μητρόπολις κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», τ. 16 (1940) σ. 245-250.

2. Γεωργ. Ι. Θεοχαρίδου, Ὁ ναὸς τῶν Ἀσωμάτων καὶ ἡ Rotonda τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Θεσσαλονίκης, «Ἑλληνικά», τ. 13(1954), σ. 58-66.

3. Ἀ. Λέτσα, Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 439-444.

4. Ἀ. Βακαλοπούλου, Ὑπῆρξεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας μητροπολιτικὸς ναὸς ὁ Ἅγιος Γεώργιος (Rotonda) καὶ πότε; «Μακεδονικά», τ. 4(1955-1960), σ. 547-549.

5. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ἔ.α., σ. 65.

6. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.α., σ. 84-85.

7. Μηναῖον Ἀπριλίου, ἐκδ. τὸ «Φῶς» τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως ἐργαζομένης νεολαίας, Ἀθῆναι 1961, σ. 33β.

8. Βίκτωρος Ματθαίου, Ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἔ.α., σ. 85.

ἅγιον, ἀλλ' ἀναφέρει ρητῶς, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἀνφοδομήθη ἐκ βάθρων «παρά τινος κύρ Θεωνᾶ, τοῦ μετέπειτα καὶ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης γενομένου»¹. Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸν Θεωνᾶν ἐκήρυξεν ὡς ἅγιον ὁ μοναχὸς Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης², ὅστις ἔγραψεν, ὄχι μόνον τὸν βίον τοῦ ἁγίου, ἀλλὰ συνέθεσε καὶ τὴν ἀκολουθίαν του³. Ἀκολουθίαν τοῦ Ἀγίου Θεωνᾶ ἐξέδωκεν ὁμοίως ὁ Ἀρχιμ. Παρθένιος Κάρδαρης⁴. Ἑτέρα ἀκολουθία, ποιηθεῖσα ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐξεδόθη, ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Θεράποντος Κάτω Τούμπας Θεσσαλονίκης⁵.

Περὶ τοῦ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ Παροναξίας, χρηματίσαντος ὁμοίως Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης (1560-1565), τὸν ὁποῖον ὠρισμένοι ἐκ τῶν μελετητῶν⁶ ταυτίζουν πρὸς τὸν ἡμέτερον Θεωνᾶν, θὰ εἰπῶμεν τὰ εἰκότα εἰς ἑτέραν μελέτην.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

1. Πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἡ Ἱερὰ μονὴ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 2 (1918), σ. 259.

2. Ἀρχ. Παρθενίου Κάρδαρη, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 11-12.

3. Κῶδιξ 8 τοῦ Καθολικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (μὴ περιγραφεῖς ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Λάμπρου), Σπυρ. μοναχοῦ Λαυριώτου-Σωφρονίου Εὐστρατιάδου Μητροπ. Πρ. Λεοντοπόλεως, Κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας (τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει), τεῦχος Β' καὶ Γ', Paris 1925, σ. 392α. Κῶδιξ 868 (φ. 101α-115) τῆς μονῆς τοῦ Παντελεήμονος, Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος, ἔ.ἀ., σ. 449α. Χειρόγραφα τῆς μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Πρβλ. ὁμοίως L. Petit, Les énéques, ἔ.ἀ., σ. 151β. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Πρ. Λεοντοπόλεως, Νικόδημος Ἀγιορείτης, «Μακεδονικά», τ. 1 (1940), σ. 53 καὶ ὑποσ. 1. Const. Paroulidis, Nicodème l'Hagiorite (1749-1809), «Θεολογία», τ. 38 (1967), σ. 301.

4. Ἀρχ. Παρθενίου Κάρδαρη, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 19-33.

5. Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ΘΕΩΝΑ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης οὗ ἡ μνήμη τῇ Δ' Κυριακῇ Νηστείδων, «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1971.

6. Ὁ Κωνστ. Ν. Σάθας, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, ἔ.ἀ., σ. 212, ὁ Πέτρος Σ. Σπανδωνίδης, Μελένικος ὁ νεκρὸς μακεδονικὸς ἀκρίτας, Θεσσαλονίκη 1930, σ. 47, ὁ Θεόδ. Καστανᾶς, Θεσσαλονικεῖς ἅγιοι, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», τ. 19 (1935), σ. 156, ὁ Ἀρχ. Παρθένιος Κάρδαρης, Ὁ Ἅγιος Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., σ. 9-12, ὁ Μητρ. Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Διονύσιος, Ἡ Ἁγία Ἀναστασία, ἔ.ἀ., σ. 28-29, ὁ Διογ. Δακουρᾶς, Θεωνᾶς, ἔ.ἀ., στ. 503, ὁ Theod. N. Vlachos, Die Geschichte, ἔ.ἀ., σ. 84-85 καὶ ἡ Ἀκολουθία, ἔ.ἀ., σ. 7-8.

RÉSUMÉ

Apostolos Glavinas, Théonas Ier, higoumène, devenu métropolitte de Thessalonique.

Théonas, dont on ne sait ni l'année de sa naissance, ni son origine, ni son éducation, avait été d'abord hiéromoine au monastère du Pantokrator au Mont Athos.

Disciple de Saint Jacques Néomartyr, à la scète de Saint Prodrome, près d'Iviron, Théonas avait suivi son maître à Dervékista de Naupacte. En 1520 avait été nommé, sur la recommandation de Jacques, higoumène du couvent de Saint Prodrome à Dervékista. Après la mort de son maître, Théonas s'était retiré au Mont Athos avec les autres disciples du Saint. De là, Théonas s'était rendu près de Galatista, où releva de ses ruines le monastère de Sainte-Anastasia Pharmacolytria, vers 1522, duquel Théonas était devenu higoumène. En 1523, 1530, 1531, 1535, Théonas est attesté comme simple higoumène. Il fut nommé métropolitte de Thessalonique après 1535 et avant 1539, car, à cette dernière date, est attesté, qu'il était à la tête de l'église de Thessalonique. Au mois de Mai 1541, était encore au siège de Thessalonique, mais au mois d'Avril 1542, Théonas est qualifié de μακαρίτης.

Un autre Théonas, disciple du célèbre maître Théophane Eleavoulcos Notaras, qui était devenu métropolitte de Paros et Naxos et par la suite métropolitte de Thessalonique (1560-1565), se distingue nettement de notre prélat.